

הכנסת התשע-עשרה

יוזמים : חברי הכנסת
זהבה גלאון
מרב מיכאלי
רונן הופמן
מאיר שטרית

מצטרפים : חברי הכנסת
ניצן הורוביץ
רינה פרנקל
תמר זנדברג
מיכל רוזין
משה מזרחי
סתיו שפיר
עמר בר-לב
יחיאל חיליק בר
רות קלדרון
מיכל בירן
איתן כבל
איציק שמולי
אראל מרגלית
עמרם מצנע
נחמן שי

פ/19/1534

הצעת חוק התרת נישואין אזרחיים (תיקוני חקיקה), התשע"ג–2013

1. תיקון חוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים וסמכות בין-לאומית), התשכ"ט–1969¹, בסעיף 1(ב), אחרי פסקה (2) יבוא :

נישואין (מקרים מיוחדים וסמכות בין-לאומית)

” (3) שני בני הזוג הם בני עדה דתית אחת, שנישאו בנישואין אזרחיים בלבד. ”

¹ ס"ח התשכ"ט, עמ' 248.

2. תיקון חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) – 1953², בסעיף 1, אחרי "אזרחי המדינה או תושביה" יבוא "שנישאו על פי דין תורה".
3. תיקון חוק בתי הדין הדתיים הדרוזיים, התשכ"ג–1962³, בסעיף 4, אחרי "אזרחי המדינה או תושביה" יבוא "שנישאו על פי הדין הדתי הדרוזי".
4. תיקון דבר המלך במועצה על ארץ ישראל – 1947–1922⁴ –

(1) בסימן 52, האמור בו יסומן "ב)", ולפניו יבוא:

"(א) לבתי הדין המוסלמים הדתיים יהא שיפוט ייחודי בענייני נישואין וגירושין של מוסלמים בישראל, אזרחי המדינה או תושביה, שנישאו על פי הדין השרעי.";

(2) בסימן 54(ו), אחרי "נישואין וגירושין" יבוא "של נוצרים בישראל, אזרחי המדינה או תושביה, שנישאו על פי הדין הדתי של העדה הנוצרית, וכן בענייני".

ד ב ר י ה ס ב ר

מטרת הצעת חוק זו לקבוע כי הסמכות לדון בהתרת נישואין של בני זוג הכשירים להינשא בארץ אך בחרו להינשא בנישואין אזרחיים בחוץ לארץ, תהא מסורה לבתי המשפט לענייני משפחה. זאת, על מנת לתת תוקף לרצון בני הזוג שלא להכפיף את יחסיהם למערכת השיפוט הדתית.

על פי פסיקת בית הדין הרבני הגדול (גירושין (י-ם) 4276/03 ח' ש' נ' ח' י' (טרם פורסם, 11.11.2003)), נישואין אזרחיים שנערכו מתוך בחירה ורצון להינשא שלא כדת משה וישראל, אף על פי שבני הזוג יכולים להינשא כדת וכדין, נחשבים לנישואין בניגוד להלכה. בני זוג הבוחרים להינשא בדרך זו, מצהירים שאינם מעוניינים בכבלים הדתיים של הנישואין. כפועל יוצא מכך, יחסי האישות שבין בני הזוג נעשים במודע על מנת שלא להיכנס תחת עולה של ההלכה ואינם יוצרים קידושי קניין. במצב דברים זה, לא נדרש גט מהבעל לאשה וניתן להתיר את הנישואין על ידי מתן פסק דין לגירושין (שם, בעמ' 7). פסק הדין לגירושין מהווה הצהרה מצד הערכאה השיפוטית המוסמכת אודות סיום קשר הנישואין ותוקפו נובע ממעמדה האזרחי של אותה ערכאה ולא מהדין הדתי.

כלל הסמכות הקבוע כיום בסעיף 1 לחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג–1953, קובע כי הסמכות לדון בענייני נישואין וגירושין של יהודים בישראל, אזרחי המדינה או תושביה, מסורה באופן ייחודי לבתי הדין הרבניים. כללי סמכות דומים קיימים לגבי בני הדתות האחרות בחוק בתי הדין

² ס"ח התשי"ג, עמ' 165.

³ ס"ח התשכ"ג, עמ' 20.

⁴ חוקי אי"י, כרך ג', עמ' (ע) 2738.

הדתיים הדרוזים ובסעיפים 52 ו-54 לדבר המלך במועצה על ארץ ישראל 1922–1947.

על פי האופן שבו פורש כלל הסמכות שבחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין) בפסיקת בית המשפט העליון (בג"ץ 2232/03 פלוני נ' בית הדין הרבני האזורי ת"א יפו (טרם פורסם, 21.11.2006) (להלן – "בג"ץ בני נוח"), סמכותם הייחודית של בתי הדין הרבניים לדון בסיום נישואין אינה חולשת רק על מקרים המצריכים גט, אלא גם על מקרים שבהם קיים צורך במתן פסק דין לגירושין לצורך סיום נישואין אזרחיים שממילא אינם תקפים על פי ההלכה. אשר על כן, הסמכות להתיר נישואין אזרחיים של בני זוג יהודים מסורה כיום לבתי הדין הרבניים בלבד, חרף הכרתו של הדין הדתי באפשרות להתיר נישואין אזרחיים באמצעות פסק דין של ערכאה שיפוטית אזרחית, כאמור לעיל.

כלל הסמכות הקיים חוטא אפוא לרצונם המפורש של הצדדים שלא להכפיף עצמם למערכת השיפוט הדתית והוא פותח פתח להתמשכות הליכי הגירושין ולסחטנות של אחד מבני הזוג את רעהו. כמו כן, כלל הסמכות הנוכחי גורם לפיצול ההתדיינות בין בתי הדין הדתיים לבין בתי המשפט לענייני משפחה, להם נתונה סמכות מקבילה לדון בעניינים הכרוכים בסיום קשר הנישואין דוגמת חלוקת רכוש, משמורת ילדים ותשלום מזונות. בבג"ץ בני נוח קרא בית המשפט למחוקק לומר את דברו ולמצוא פתרון עבור אלפי זוגות היהודים אשר בחרו להינשא בנישואין אזרחיים מחוץ לישראל ומעוניינים להביא לסיום נישואיהם (שם, בפסקה 44).

נוכח האמור, מוצע לקבוע בחוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים וסמכות בין-לאומית), התשכ"ט–1969, כי בית המשפט לענייני משפחה יוסמך לדון בהתרת נישואין של בני זוג בני עדה דתית אחת, שנישאו בנישואין אזרחיים.

בנוסף, מוצע להבהיר בחוקים הקובעים את סמכות השיפוט הייחודית לבתי הדין הדתיים, כי בכל הנוגע לענייני נישואין וגירושין, תהא להם סמכות ייחודית רק כאשר הנישואין נערכו בהתאם לדין הדתי. הצעת החוק נכתבה בסיוע "מבוי סתום".

הצעות חוק דומות בעיקרן הונחו על שולחן הכנסת השמונה-עשרה ועל שולחן הכנסת התשע-עשרה על ידי חברת הכנסת זהבה גלאון וקבוצת חברי הכנסת (פ/3669; פ/532/19).

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ט"ו באב התשע"ג – 22.7.13